

LBRIS

We know
books

Matthew Levering

Despre căsătorie

Traducerea din limba engleză de
Camelia Luncan

Galaxia Gutenberg
2023

PREFAȚĂ: <i>Seria Doctrina</i>	7
Mulțumiri.....	16
INTRODUCERE: <i>Căsătoria eshatologică</i>	19
Isus, Pavel și căsătoria umană.....	25
Planul lucrării	29
Cum rămâne cu preoția noastră regească?.....	41
De ce nu există căsătorie în viața veșnică și cum rămâne cu cei necăsătoriți?	47
Este căsătoria creștină ieșită din uz?.....	55
Capitolul 1: Dumnezeu și poporul său.....	63
I. Isus Mirele în lectura lui Brant Pitre.....	72
II. Iahve, bărbatul abuziv?.....	94
III. Concluzie.....	119
Capitolul 2: Imaginea lui Dumnezeu	123
I. Hans Urs von Balthasar despre căsătorie și Treime.	128
II. Matthias Joseph Scheeben despre căsătorie și Treime	141
III. Karl Barth despre căsătorie și Treime	147
IV. Alte abordări contemporane.....	159
V. Concluzie	164
Capitolul 3: Păcatul original.....	167
I. Învățătura biblică contemporană: Arnold, Reno, Cotter	174
II. Părinții Bisericii din secolele IV și V despre Geneza 2-3	183
III. Concluzie.....	198

Capitolul 4: Crucea.....	202
I. Ecaterina de Siena: Scrisori către Agnesa și Francesco di Pipino.....	217
II. Mărturia paulină despre Cruce și Căsnicie.....	226
III. Karol Wojtyła: Reflecții filosofice și dramatice asupra iubirii conjugale.....	232
IV. Concluzie.....	243
Capitolul 5: Procrearea și iubirea reciprocă.....	247
I. Platon și Aristotel: Mai este căsătoria necesară?.....	259
II. Petrus Lombardus, Augustin și Ioan Crisostomul.....	273
III. Papa Pius al XI-lea, Dietrich von Hildebrand și Cormac Burke despre scopurile căsătoriei.....	290
IV. Concluzie.....	322
Capitolul 6: Sacrament.....	328
I. Philip Reynolds despre inventarea de către Biserică a căsătoriei ca sacrament.....	335
II. Împărăția inaugurată în calitate de context pentru dezvoltarea doctrinară.....	349
III. Schillebeeckx și Elliott: Căsătoria și dezvoltarea doctrinară.....	359
IV. Concluzie.....	372
Capitolul 7: Justiția socială.....	375
I. Apologetică urbană: Christopher W. Brooks și Ta-Nehisi Coates.....	381
II. Dreptatea prin respingerea sau reconceperea căsătoriei.....	389
IV. Concluzie.....	430
CONCLUZIE.....	434
INDEX.....	446

Seria Doctrina

Acum că am scris patru volume din seria mea *Doctrina* și mai urmează și altele (cu voia lui Dumnezeu), îmi pare potrivit să ofer o mică explicație cu privire la obiectivul acestei serii de cărți. Simplu spus, este o tentativă de a scrie un fel de teologie „dogmatică”. Totuși, acest termen, aplicat la seria mea *Doctrina*, s-ar cere, poate, pus între ghilimele. Termenul „dogmatică” evocă, desigur, marile realizări ale teologilor din trecut care au organizat și prezentat sintetic totalitatea doctrinei creștine.

Faptul că nu pot avea pretenția de mă afla în compania lor a fost întotdeauna evident pentru mine, însă mi-a devenit și mai limpede citind introducerea teologului catolic din secolul XIX, Matthias Joseph Scheeben, la dogmatica sa în mai multe volume. Permiteți-mi să o descriu aici pe scurt. Scheeben își anunță planul de „a oferi, într-o formă compactă, strict științifică, o prezentare a întregului conținut al teologiei dogmatice, adică una pe cât de completă și amănunțită, pe atât de clară și sinoptică pentru a pune la dispoziție o resursă oricui este interesat de o cunoaștere trainică, bogată și vie a adevărului divin”¹. Scheeben spune în continuare că paginile din dogmatica sa vor „reproduce cât mai complet posibil întreaga substanță doctrinară a dogmei catolice în dezvoltarea pe care

---

¹ Scheeben, *Handbook of Catholic Dogmatics*, xi.

i-a adus-o teologia Bisericii”, inclusiv problemele care „sunt de importanță particulară pentru viața creștină sau pentru contextele vremurilor noastre”². Pe lângă acest conținut fizic (tratând doctrina speculativ, dar și în dezvoltarea sa istorică), Scheeben își propune ca dogmatica sa să prezinte formal „o organizare cu adevărat organică și o dezvoltare strict științifică a problemei dogmatice, astfel încât tocmai această perspectivă detaliată asupra legăturii dintre doctrinele individuale cu ideile principale și principiile cheie să confere cunoașterea clară și metodică a temei individuale”³.

Pe deasupra, deși Scheeben dorește să arate felul în care se conturează doctrinele Bisericii din Scriptură și Tradiție, el nu dorește să „izoleze tezele individuale așa cum se întâmplă cu ușurință în metoda scolastică”⁴. În loc să treacă de la o teză la alta, el vrea să „le îndeplinească într-un întreg într-o prezentare continuă”; și, în același timp, dorește să încorporeze pe deplin „precizia metodei scolastice în formularea tezelor, definițiilor și argumentelor”⁵. El caută să îmbine „sarcina combativă sau polemică a dogmaticii” cu sarcinile declarative, pozitive și speculative⁶. Pe lângă includerea „metafizicii și speculației” de cel mai înalt nivel, dogmatica sa își propune de asemenea să fie roditoare „pentru meditația spirituală” și să se asigure că „Cuvântul lui Dumnezeu se înfățișează ca un cuvânt plin de spirit și viață”⁷.

² Scheeben, *Handbook of Catholic Dogmatics*, xii.

³ Scheeben, *Handbook of Catholic Dogmatics*, xii.

⁴ Scheeben, *Handbook of Catholic Dogmatics*, xiii.

⁵ Scheeben, *Handbook of Catholic Dogmatics*, xiii.

⁶ Scheeben, *Handbook of Catholic Dogmatics*, xii.

⁷ Scheeben, *Handbook of Catholic Dogmatics*, xv.

Scheeben a spus deja destul de mult în cele de mai sus, însă mai urmează! În opinia sa, fiecare dogmatică ar trebui să se preocupe în a dovedi că Scriptura și Tradiția conțin dogme ale Bisericii și totodată de înțelegerea acestor dogme „în natura și corespondența lor, în cauza și efectele lor” și în toate modurile în care pot fi ele dezvoltate.⁸ Astfel, el separă dogmatica de disciplinele practice ca teologia morală, teologia ascetică, teologia mistică și teologia pastorală, dar și de disciplinele istorice ca exegeza biblică, istoria doctrinelor, istoria liturghiei, istoria conciliilor și istoria sfinților. Rezultatele disciplinelor istorice, susține el optimist, „ar trebui să servească la a dovedi sau a clarifica dogmele” și ar trebui să fie informată(e) de concluziile dogmaticii.⁹ El notează că disciplinele practice vor fi „tratate parțial chiar în dogmatică”, dat fiind că „activitatea supranaturală a lui Dumnezeu în împărăția harului este întrepătrunsă atât de intim cu activitatea morală a omului, încât, fără a ține seamă de cea din urmă, ea nu poate fi zugrăvită defel”¹⁰.

Scheeben, în modul său de tratare a dogmaticii, era conștient de propria-i abordare a acesteia. Spre deosebire de el, eu m-am poticnit în sarcina mea mult mai modestă și mai limitată. Chiar și așa, în felul meu, și eu caut să ofer o „dogmatică”¹¹ relativ cuprinzătoare. Această carte, *Despre căsătorie*, se bazează pe volumele anterioare din

---

⁸ Scheeben, *Handbook of Catholic Dogmatics*, 6.

⁹ Scheeben, *Handbook of Catholic Dogmatics*, 4–5.

¹⁰ Scheeben, *Handbook of Catholic Dogmatics*, 5.

¹¹ Desigur, multe teme atinse în volumele seriei mele beneficiază de tratări mai ample în alte publicații proprii. Așadar, nu doresc să fac o demarcație precisă între această serie și celelalte scrieri ale mele publicate.

serie: *Engaging the Doctrine of Revelation* (2014) [Despre Revelație], *Engaging the Doctrine of the Holy Spirit* (2016) [Despre Spiritul Sfânt] și *Engaging the Doctrine of Creation* (2017) [Despre Creație].¹² Îmi propun aceste volume dogmatice sub forma unei serii organizate.

În primele trei volume, demersul meu se desfășoară, în mare, după cum urmează. Trinitatea s-a revelat pe sine prin misiunea Fiului și cea a Spiritului, iar această revelație divină ne este mijlocită prin Scriptură și Tradiție și într-un context preeminent liturgic. În fața diverselor controverse și a bogatei contemplații liturgice și teologice, Biserica pătrunde mai adânc într-un depozit apostolic de credință și predică autoritativ despre probleme care, în trecut, nu au fost înțelese pe deplin: aceasta se înțelege prin „dezvoltarea doctrinei” și, sub îndrumarea Sfântului Spirit, o ruptură – adică respingerea din partea Bisericii a unui adevăr de credință predicat irevocabil – nu este posibilă (volumul 1).

La originea credinței creștine se află Sfânta Treime, trei Persoane divine care sunt un singur Dumnezeu. Recomand teologilor să sublinieze misterul Treimii începând cu Sfântul Spirit, fără să-l negligeze pe Tatăl (care va fi în centrul ultimului meu volum, despre eshatologie) și pe Fiul (care va fi în centrul volumului meu despre misterele lui Isus Cristos). Dezbaterile asupra Spiritului dezvăluie liniile de fractură fundamentale din teologia trinitară postniceeană: *taxis*-ul intra-trinitar, relevanța analogiei din procesiunile interioare ale minții și *filioque*. Deși

---

¹² Vezi M. Levering, *Engaging the Doctrine of Revelation*; M. Levering, *Engaging the Doctrine of the Holy Spirit*; M. Levering, *Engaging the Doctrine of Creation*.

susțin că *filioque* este adevărat și e o parte importantă a misterului revelator al Treimii, nu cred prin aceasta că ortodocșii și-au lepădat credința trinitară (nicidecum!) de vreme ce afirmațiile urmărite în formularea dată de *filioque* pot fi afirmate în alte feluri. Relația Spiritului cu Cuvântul întrupat și cu acea una, sfântă, catolică și apostolică Biserică este examinată în același demers teologic. După tratarea cristologiei și a eclesiologiei pneumatologice (inclusiv viața de har și virtute), îmi concentrez atenția asupra unității și sfințeniei Bisericii pentru că îmi pare că aceste două aspecte sunt cele mai contestate astăzi, dată fiind dovada *prima facie* că creștinii sunt profund divizați și că Biserica trădează o gravă corupție morală (volumul 2).

Întorcându-mă la creație, reîncep cu Dumnezeu trinitar. Susțin mai întâi că libertatea Trinității de a crea nu este împiedicată de eternitatea ideilor divine – respectiv de faptul că Dumnezeu etern știe ceea ce creează în Cuvânt. Nici simplitatea divină nu este periclitată de actul liber, creator al lui Dumnezeu pentru că până și voința divină de a crea este liberă, nu este un act diferit de Actul divin simplu și etern. După tratarea imaginii lui Dumnezeu și a nenumăratelor controverse privind identificarea ei în mod corect, îmi îndrept atenția spre vasta bogăție de creaturi de-a lungul timpului și spațiului. Având în vedere că acea *imago* umană este centrală, de ce ar trebui Dumnezeu să creeze dinozauri, găuri negre și altele asemenea? Susțin că la acest lucru ar trebui să ne așteptăm de la infinitele căi prin care putem participa la Treime în moduri finite. Dumnezeu adoră să își exprime ființa infinită prin bogățiile insondabile ale cosmosului. În același timp, cosmosul nu este etern, așa că toate creaturile și

LIBRIS | We know books

cosmosul însuși sunt supuse descompunerii și neajunsurilor: cosmosul nu poate fi confundat cu Dumnezeu. Dată fiind creșterea accelerată a populației umane, exprim opinia că Pământul are în prezent prea mulți oameni. Susțin mai departe că teoria evoluționistă nu face zadarnică doctrina căderii în păcat a primelor „imagini” ale lui Dumnezeu. După cum voi arăta, nu e nevoie să abandonăm nici doctrina creației, nici pe cea a căderii în păcat ca urmare a perspectivelor valoroase ale științei moderne. În ultimul rând, sugerez că doctrina creației ar trebui să ne învețe în meditația noastră cu privire la motivul pentru care l-a trimis Dumnezeu pe Fiul său să moară pe o cruce. Creația este o ordine profund relațională, iar păcatul (cu precădere păcatul originar) rănește această ordine relațională și îi așază pe oameni într-o stare de nedreptate în care ei sunt datori cu pedeapsa morții, o pedeapsă care e intrinsecă îndepărtării de Dătătorul-de-viață. Cristos răscumpără lumea purtând de bună voie această pedeapsă a morții din iubirea supremă pentru fiecare păcătos (volumul 3).

Volumul de față, așadar, continuă traiectoria primelor trei volume, susținând că scopul creației este mariajul lui Dumnezeu cu poporul său. Creația este adecvat înțeleasă în lumina scopului ei. Căsătoria are un rol expresiv crucial în economia creației și a răscumpărării. Explorez mariajul eshatologic al Dumnezeului triunic cu poporul său și totodată modurile în care mariajul sacramental creștin chiar și acum „este o mare taină... vorbesc despre Cristos și despre Biserică” (Ef 5:32).

La fel ca Scheeben, cred că sursa centrală a teologiei catolice este Scriptura, așa cum este ea mijlocită în Tradiție, cu un rol central pentru Părinți și învățătorii

medievali (în special Toma de Aquino, din diverse motive). După cum a procedat și Scheeben, mă angajez și eu într-o paletă diversă de teologi mai recentți, care au contribuit în importante feluri la dezbaterile dogmatice. După opinia mea, dogmatica catolică trebuie să includă acum și următoarele elemente: un angajament îndeajuns de extins față de exegeza biblică istorico-critică; dialogul ecumenic pentru îmbogățirea și critica reciprocă; îndatoriri față de științele naturale și științele sociale în care acestea ating realități doctrinare. Trebuie să existe și aprecierea față de intuițiile marilor teologi mistici.

Deși desfășurarea volumelor ar trebui să urmeze un parcurs argumentativ justificat, consider că este potrivit să abordez teme conexe fără să aștept ca acele teme să se ivească în ordinea dogmatică a volumelor. De exemplu, am inclus în *Engaging the Doctrine of Revelation* o discuție despre misiunile trinitare ca izvorul revelației divine. Acea carte conține și discuții despre liturghie și preoție consacrată ca niște componente ale mijlocirii revelației divine, deși intenționez să tratez liturghia și sacramentul hirotonirii mult mai amplu în volumele următoare. În același mod, *Engaging the Doctrine of the Holy Spirit* este dedicată, în mare parte, teologiei trinitare cu accent asupra Spiritului Sfânt, însă am cercetat și aspecte legate de cristologie, eclesiologie și viață morală. Din nou, *Engaging the Doctrine of Creation* a tratat nu doar creația, ci și aspecte centrale ale doctrinei despre Dumnezeu, precum totodată păcatul original și crucea lui Cristos, văzute în lumina problemelor ce reies din doctrina creației. Volumul de față asupra căsătoriei abordează două chestiuni tratate în *Engaging the Doctrine of*

Creation: imaginea lui Dumnezeu și păcatul original, explorate acum din perspectiva căsătoriei.

În fiecare volum, clarific că faptul că contextul contemporan joacă un rol în adaptarea angajamentului pe care mi-l asum. *Engaging the Doctrine of Revelation* răspunde, în parte, la renașterea teologiei catolice liberale. *Engaging the Doctrine of the Holy Spirit* răspunde în parte la mișcările antiaugustinieni contemporane din teologia și eclesiologia trinitară. *Engaging the Doctrine of Creation* le răspunde în parte „noilor atei” care atacă doctrinele creștine ale creației și căderii în păcat; mai mult, am în vedere mișcarea ecologistă. În această carte despre doctrina căsătoriei, sarcina mea stă în parte în a răspunde neînțelegerilor curente sau respingerilor explicite (mai ales între catolici) ale elementelor indispensabile căsătoriei creștine.

O remarcă finală: în toate volumele *Engaging the Doctrine*, capitolele pot fi citite ca studii detaliate despre scrierile altor autori. Aleg câțiva autori anume pentru a trata și a dedica un spațiu voluminos rezumându-le lucrările. Aceasta ar putea da impresia că propria mea voce se cam pierde. Totuși, există o metodă pentru această abordare. În dialogurile clasice, perspectivele contradictorii erau prezentate prin vocile apărătorilor pozițiilor diverse; iar în opera învățătorului meu, Toma de Aquino, citatele abundă. Prin selectarea atentă a textelor de cercetat în fiecare capitol, caut să ofer alternativele fundamentale în dezbaterile doctrinare pe care le abordez. Mă străduiesc să dezvolt atât pozițiile pe care le combat, cât și pozițiile pe care le susțin într-o manieră care evită pericolul „teologiei *oneste și abile* în aceeași măsură” – în care contribuția unei dogmatici este măsurată prin creativitatea și

puterea retorică a autorului. Adevărații teologi abili, precum Aquino, ne îndepărtează de asemenea concepții greșite prin citări ample care ne învață despre sursele credinței noastre și dezbaterile în curs importante din prezent, presărate cu perspective contradictorii.

Adresez mulțumiri Editurii Baker Academic pentru publicarea primelor trei volume ale acestei serii și Editurii Cascade pentru publicarea acestui volum și a celorlalte pe care Dumnezeu mă ajută să le finalizez.

Căsătoria eshatologică

Scopul fundamental al creației – cel pentru care au fost create toate lucrurile – este mariajul dintre Dumnezeu și omenire și, prin omenire ca microcosmos, mariajul dintre Dumnezeu și întregul cosmos. Astăzi, când creștinii se gândesc la mariaj, tind să gândească în termeni culturali contemporani la un parteneriat intim care are statut legal ce implică beneficii reciproce. Teologiile noastre despre căsătorie sunt firave din punct de vedere doctrinar; lăsăm subiectul mariajului în seama problemelor morale în principal. De fapt, doctrina căsătoriei trebuie să se centreze în jurul scopului pentru care a creat Dumnezeu întregul cosmos, mai exact, „mariajul mistic”¹ dintre Dumnezeu și creație. Atunci se va vedea că evenimentul căsătoriei nu privește doar chestiunile sacramentale și morale – deși le tratează pe acestea – ci de asemenea implică și aruncă lumină asupra doctrinelor Trinității, a păcatului originar, a Crucii, ca parte a iluminării întregului mister al creației trinitare, al căderii, al răscumpărării și al îndumnezeirii.

În acest sens, avem sprijin din partea specialiștilor evrei. Rabinul Jonathan Sacks observă: „Dumnezeu este soțul, iar noi suntem soția sa.”². Biblistul evreu Jon D.

---

¹ Evdokimov, Paul, *Ortodoxia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 105.

² Sacks, Jonathan. *The Great Partnership: God, Science and the Search for Meaning*, London, Hodder & Stoughton, 2011, 172.

Levenson spune același lucru ținând cont de interpretarea Scripturilor lui Israel. În privința „metaforei mariajului profeților și a poemelor de dorință erotică din *Cântarea Cântărilor*”, el ne îndeamnă să învățăm că relația lui Dumnezeu cu poporul său „este o iubire cu caracter de legământ și profund înflăcărată totodată”³. Dintr-o perspectivă creștină, aceasta va fi deslușită în termeni trinitari și cristologici, căci întreaga creație este orientată spre desăvârșirea sa eshatologică. Louis Bouyer comentează: „Biserica este Mireasa, participarea prin unirea căsătoriei la toate privilegiile Mirelui ei, ca fiind poporul lui Dumnezeu ajuns la perfecțiunea numărului celor aleși... în același timp cu omenirea (adică întreaga lume) readusă la puritatea modelului inițial al lui Dumnezeu pentru creația sa”⁴. Planul lui Dumnezeu pentru creația sa este mariajul dintre întregul popor al lui Dumnezeu cu Dumnezeu, în Cristos, prin Spiritul Sfânt.

Isus Cristos a inaugurat însă nu a desăvârșit încă mariajul dintre Dumnezeu și creație. Aceasta nu înseamnă că mariajul uman nu mai este important. Dimpotrivă, revelația scopului matrimonial al creației face unirea dintre bărbat și femeie chiar mai demnă de atenție teologică. Este necesar să înțelegem felul în care căsătoria creștină și familia se află – fără să fie superioară celibatului consacrat – în chiar centrul înfloririi umane. Scriitoarea Heather King, necăsătorită, exprimă acest fapt foarte

---

³ Levenson, Jon D. *The Love of God. Divine Gift, Human Gratitude, and Mutual Faithfulness in Judaism*, Princeton NJ, Princeton University Press, 2016, 132.

⁴ Bouyer, Louis. *The Meaning of Sacred Scripture*. (Mary Perkins Ryan, trad.) Notre Dame IN, University of Notre Dame Press, 1958, 198.

bine: „Indiferent de vârsta noastră, de statutul sau starea socioeconomică, suntem chemați să ne ordonăm viețile după familia omenească. Dacă suntem necăsătoriți, suntem chemați să ne dăm viețile pentru copiii altor oameni.”⁵ Mariajul eshatologic dintre Dumnezeu și creație nu ocolește familiile umane. Căsătoriile creștine sunt semne ale iubirii jertfitoare de sine a lui Cristos. În cadrul sacramentelor, Biserica este îndrumată ca Mireasă spre Mire, care va veni în slavă la sfârșitul vremurilor. La modul ideal, după cum observă teologul de liturgică (liturgistul) Uwe Michael Lang, „întreaga liturghie este celebrată *obviam Sponso*, cu fața spre Mire. Credincioșii anticipează în acest fel a Doua Venire a Domnului și pot fi asemănați cu fecioarele din pilda Evangheliei: 'Iar la miezul nopții s-a auzit un strigăt: «Iată mirele! Ieșiți-i în întâmpinare!»' (Mt. 25:6)”⁶.

Data fiind centralitatea Mirelui, totuși, ar fi trebuit oare să îmi concentrez atenția asupra lui Isus Cristos mai degrabă decât asupra căsătoriei, în ordinea dogmatică a seriei actuale? La urma urmei, potrivit Scripturii, „înainte de întemeierea lumii”, Dumnezeu „ne-a ales în iubire spre înfiere, prin Isus Cristos” (Ef. 1:4-5); și, mai ales, „toate au fost create prin el [Cristos] și pentru el. El este mai înainte de toate și toate subzistă în el.” (Col. 1:16-17). El este „Alfa și Omega”, „cel dintâi și cel de pe urmă” (Apoc. 1:8, 17).⁷ După cum subliniază

---

⁵ King, Heather. *Ravished: Notes on Womanhood*. N.p., Holy Hell Books, 2019, 80.

⁶ Lang, *Turning Towards the Lord*, 102, inspirându-se din Schönborn, *Loving the Church*, 203–6.

⁷ Sunt conștient că mulți teologi și bibliști din ziua de azi, mulți catolici inclusiv, țin cont de *experiența umană* a divinului, însă nu